

JORNADA FORMATIVA
31 DE MAIG DE 2019

MALTRACTAMENT
INFANTIL I ADOLESCENT
COM ACOMPANYAR

AUDITORI CAN ROIG I TORRES

CARRER DE RAHEL DE CASANOVAS 5, SANTA COLOMA DE GRAMENET, BARCELONA

Inscripció prèvia per correu electrònic: comunicacio@germina.org / 93-362 10 34. Places limitades (per ordre d'inscripció)

ORGANITZA

**Fundació
Germina**

COL·LABORA

**Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet**

**Generalitat de Catalunya
Departament de Treball,
Affers Socials i Família**

Després de la primera jornada "Eines per a la detecció" i la segona dedicada a "Els primers indicis", centrem aquesta tercera jornada en l'**acompanyament que fa el professional en diferents situacions**: des de l'acompanyament a la família que exerceix maltractament, a l'acompanyament a infants o adolescents que han patit abús sexual o han presenciat violència masclista. També dedicarem una part a les **implicacions emocionals pel professional** quan ha d'intervenir en aquestes situacions.

Aquesta jornada va dirigida a professionals de l'àmbit educatiu, social i sanitari que intervenen amb infants, adolescents i famílies que han viscut o es troben en situacions i contextos de maltractament.

#JornadaMaltractament

PROGRAMA

9.00 h Lliurament acreditacions

9.20 h Obertura institucional

9.45 h "Estrategias para acompañar a familias que ejercen maltrato"

SARA FERNÁNDEZ, Psicòloga. Centro Noguerol (Madrid).

10.45 h "Eines d'intervenció amb infants en situacions de violència masclista"

LAIA FABRA, Psicòloga d'infància, i **JORGE MORENO**, Educador social de l'equip professional del Servei d'Atenció, Recuperaçió i Acollida (SARA).

11.30 h Pausa - Cafè

12.00 h "Intervenció amb infants i adolescents que han patit situacions d'abusos sexuals"

AGNÈS MAYORAL, Psicòloga de l'equip de la Unitat Funcional d'Abús al Menor (UFAM- Hospital Sant Joan de Déu).

12.45 h "El repte d'acompanyar processos de vida dolorosos: trobar el lloc i l'actitud professional adequada"

CARLES PARELLADA, Mestre, psicomotricista, terapeuta i supervisor d'equips.

13.45 h Cloenda

AUDITORI CAN ROIG I TORRES

CARRER DE RAFEL DE CASANOVAS 5, SANTA COLOMA DE GRAMENET, BARCELONA
Inscripció prèvia per correu electrònic: comunicacio@germina.org / 93 362 10 34
Places limitades (per ordre d'inscripció).

JORNADA FUNDACIÓ GERMINA

“Maltractament infantil i adolescent: com acompanyar”

9.45 h. Ponència “Estrategias para acompañar a familias que ejercen maltrato” a càrrec de **Sara Fernández-Punsola**, Psicòloga Centro Noguero Madrid.

La ponent presenta les següents dades sobre maltractament infantil:

- **2017:** 4875 denúncies per actes violents cap a menors en l'àmbit familiar
- **2019:** més del 25% dels nens/es a Espanya han estat víctimes de maltractament pels seus pares. (1 de cada 4)
- Menys del 10% es notifica
- 83,3% no considera violència una bufetada com a càstig
- 17,1% insulta, amenaça o desqualifica
- 8,6% dona cops amb peus, punys o amb objectes com cinturons
- Maltractaments més difícils de detectar: Abusos sexuals
- Secretisme: ocorren en ambient intrafamiliar . 71,15% agressor és el pare, 11,54% avi i el 7,7% és un altre familiar. (Noguero i Saz, 2002)
- 1 de cada 5 nens a Europa és víctima d'alguna forma de violència sexual
- S'estima que en el 70% i el 85% dels casos, l'agressor és algú que el nen coneix i confia.

La ponent presenta i contextualitza diversos casos de maltractament infantil i abús sexual infantil que arriben al Centre Noguero de Madrid i proposa diferents estratègies d'intervenció amb la família i amb els infants afectats. Així com també, proporciona eines als professionals per gestionar les diferents situacions a les que ens enfrontem. Les intervencions varien segons les casuístiques de cada família.

PROFESSIONALS

○ **Actituds defensives:**

- Negar, amagar el problema (por, desconeixement, pròpia història)
- Dubtar de la veracitat, resistències
- Fantasies, fabulacions
- Minimitzar, banalitzar
- Catastrofisme, alarmisme
- Silenci professional (exemple coordinació)

○ **Cura dels professionals:**

-La NO especialització augmenta probabilitat de trauma secundari en el professional:

- ✓ Desconeixement de quines són les situacions de desprotecció infantil
- ✓ Desconeixement de les conseqüències del maltractament infantil
- ✓ Reconeixement errònia de les causes del maltractament infantil (p.e. pares = monstres)

- ✓ Desconeixement dels indicadors dels diferents tipus de maltractament infantil i dificultats pel seu diagnòstic
- ✓ Reconeixement de la desprotecció a costums i pràctiques culturals
- ✓ Consideració que ningú té dret a ficar-se en la manera en què els pares eduquen i tenen cura dels seus fills
- ✓ Evitació de la responsabilitat directa d'intervenir en les situacions de maltractament infantil

Els professionals que atenen infants i famílies han d'estar formats en la temàtica, perquè sinó s'escapen indicadors que poden ser claus per abordar el cas. A més, també hem d'exigir un suport psicològic pels professionals que atenen casos de maltractament. Si tenim un cas que ens supera o ens bloqueja, hem de ser capaços de demanar ajuda.

MENORS

La ponent ens presenta pautes per parlar amb els menors sobre el trauma:

- Escoltar-lo quan vol parlar, explicar-li la confidencialitat i quan haurà de deixar de ser-ho. No mentir, explicar les mesures que haurem de prendre si el cas s'ha de derivar algun servei extern.
- Creure'l i tranquil·litzar-lo, no culpar-lo.
- Normalitzar la por, la preocupació, la ràbia, l'enuig.
- Fer preguntes obertes. No hem de minimitzar detalls, ja que a vegades els infants no saben com verbalitzar un maltracte per part dels seus referents i/o familiars.

ROLS QUE ADOPTEN ELS NENS/ES QUE ENFRONTEN LA VIOLÈNCIA A LA LLAR (Baker y Cunnigham, L. Rodriguez Navarro, M. A. de la Cruz Fortún)

- **Rol de cuidador:** s'ocupen de rutines, responsabilitats adultes, procuren el benestar de tota la família
- **Rol de confident de la mare:** coneix els sentiments i problemes de la seva mare, s'identifica amb ells
- **Rol de confident de l'agressor:** el menor pot tendir a justificar el perquè de les agressions, això pot fer que sigui millor tractat per l'agressor
- **Rol d'assistent de l'agressor:** forçat a maltractar altres familiars
- **Rol de fill perfecte:** intenta prevenir la violència fent tot correctament, estudis, no discutint, no rebel·lant-se, etc.
- **Rol d'àrbitre:** mitjana entre les persones adultes
- **Rol de boc expiatori:** s'identifica com la causa dels problemes familiars i com el culpable de la tensió, funció és distreure sobre la situació de la llar.

SENYALS DE MALTRACTE EN MENORS

-Verbalitzar maltractaments / abusos (1 a 7 anys)

-Senyals físiques: blaus, esgarrapades, marques d'objectes (cinturó, etc...)

-Síntomes emocionals reconeguts pel menor: ràbia (cap família, companys, professional), tristesa, aïllament, etc.

-Emocions en menors : **por, vergonya, culpa i ràbia.**

-Síntomes menys visibles: aparentment tot és com sempre, petites senyals, verbalització i retracció "el meu pare és idiota", dibuixos carregats de ràbia, tristesa, joc simbòlic representant situacions de risc o amb ràbia. Menor no parla amb claredat.

FAMÍLIES

TRANSMISIÓ INTERGENERACIONAL DE LA VIOLÈNCIA

-Estudis de Powell, Cheng i Egeland (1995) i de Green (1998) indiquen que entre un 20% i un 30% de les víctimes de maltractament seran violentes en el futur.

-Oliver (1993) conclou que un terç dels menors maltractats es converteix en agressors.

-El maltractament infantil s'ha de considerar un factor de risc no un factor determinant.

-La transmissió intergeneracional de la violència podria evitar-se si es detecten aquests casos de forma precoç i s'intervé.

-En aquest context s'afegeix l'escassa formació de pares i mares en parentalitat positiva, així com el desconeixement de les diferents etapes evolutives i cognitives de nens/es, el que els genera alts nivells de frustració.

HIPOTESIS SOBRE L'ESCALA DE LA VIOLÈNCIA

-Manca de relacions i interaccions familiars positives

-Augment en la freqüència de conductes coercitives per controlar la conducta infantil, van a més i no tenen efectes en la conducta del nen/a.

-La utilització del càstig físic com a mètode de disciplina: augmenta la freqüència i gravetat dels conflictes (es necessiten cada vegada més càstigs i de major intensitat per controlar la conducta dels menors).

-S'accepta la violència com a mètode de resolució familiar.

ESCALA DE VIOLÈNCIA

-La violència pot incrementar el risc de patir altres tipus de violència a convertint-se els menors en polivíctimes.

-Aquesta tendència és conseqüència de la pèrdua de confiança de les víctimes en els altres, en el futur i en si mateixos, indefensió o vulnerabilitat davant de noves formes de violència.

-La violència acaba sent una experiència crònica en la vida d'aquests nens i nenes

ESTRATÈGIES PER TREBALLAR AMB FAMÍLIES QUE MALTRACTEN

- Treballar empatia
- Establir relacions de treball amb les famílies per fomentar la seva participació.
- Treballar vincle amb les famílies, mirada incondicional.
- Proporcionar informació clara sobre a qui contactar, fins i tot en una emergència
- Escolta activa(tendim a donar respostes ràpides, solucions, de vegades és millor escoltar en diverses sessions i no resoldre). Escoltar la seva pròpia història ja que ells també han pogut ser víctimes també. (La pròpia descàrrega de la història personal fa que els maltractaments disminueixin).
- A l'haver pogut escoltar al menor podem explicar a les famílies com se senten i el mal que li produeix.
- Identificar el que ja s'està fent bé
- NO culpabilitzar

- Treballar el nostre propi autocontrol
- Promoure el bon tracte, tot el que no és bon tracte és maltractament
- Mantenir-los informats/des, transparència i claredat.
- No tenir actituds defensives amb ells. "Això és un delicte"
- Humilitat i oferir altres alternatives i possibilitats.

ALTRES PROPOSTES D'INTERVENCIÓ

- Cura i formació del professional, treball en equip
- Escoltar a la infància
- Intervenir de manera primerenca amb famílies
- Pautes de criança i estratègies educatives sanes i allunyades de la violència, de manera que tinguin eines per gestionar els problemes de comportament dels seus fills i reconèixer les seves necessitats
- A la balança: més sessió de treball amb famílies que amb menors, millora resultats.
- L'any 2009, el Ministeri d'Infància, Igualtat i Inclusió Social, liderat per Solveigh Horne, Comença a dissenyar una estratègia per prevenir la violència contra nens, nenes i adolescents amb un enfocament clar: Prevenció, treball amb els famílies, coordinació, apoderament a nens i nenes, i intervenció adequada en cada cas

10:45h. Inici ponència “Eines d'intervenció amb infants en situacions de violència masclista” a càrrec de **Clara Linares**, psicòloga d'infància i adolescència, i **Jorge Moreno**, educador social de l'equip professional del Servei d'Atenció, Recuperació i Acollida .

	PROJECTE SARA	PROJECTE SARA JOVE
Contextualització	<ul style="list-style-type: none"> - Forma part del dispositiu municipal de serveis socials públics que presten atenció bàsica. - Servei especialitzat en situacions de violència masclista. - Atenció bàsica: l'accés és directe i l'atenció ambulatoria. 	Facilita l'accés directe i proporciona atenció integral a les i als adolescents de 12 a 17 anys que demanen ajuda o assessorament per sí mateixes/os o per altres persones que pateixen Violència Masclista.
A qui atenen?	<ul style="list-style-type: none"> • Persones que viuen o han viscut violència de gènere. • Infants i adolescents que viuen o han viscut violència de gènere. • Persones majors d'edat que van viure violència masclista en la infància o l'adolescència. • Persones del seu entorn proper afectades directament per violència masclista. • Assessorament a professionals i a persones de l'entorn de les víctimes. 	<ul style="list-style-type: none"> • Adolescents que viuen violència masclista al domicili familiar. • Adolescents que viuen violència masclista en les seves relacions sexoafectives estables o intermitents. • Adolescents LGBTI que viuen violència directa per aquesta condició.
Amb qui es coordinen?	<p><i>Equips de serveis socials</i> EAIA <i>Fiscalia de Menors i de Violència Domèstic,</i> PIAD Altres serveis d'atenció a joves i/o persones en situació de violència masclista Servei d'Atenció als Homes Circuit Barcelona contra la violència masclista</p>	
Com intervenen?	<p>Intervenció individual:</p> <p>Socioeducativa Psicològica. Jurídic Sociolaboral</p> <p>-Intervenció grupal:</p> <p>Grups socioeducatius Grups psicoterapèutics en l'àmbit social Activitats grupals socioeducatives</p>	
Model d'intervenció	<p>Exploració inicial. Valoració diagnòstica.</p>	

	<p>Orientació inicial. Devolució a la mare, a l'infant i l'adolescent. Tractament</p>
Finalitat de la intervenció	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Contenció i enfortiment de les habilitats per enfrontar la situació de violència. ✓ Tractament de danys ocasionats per la situació de violència. ✓ Protecció. ✓ Prevenció secundària i terciària.
Intervenció amb la dona.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Apoderament com a mare: <ul style="list-style-type: none"> - Fent visibles i enfortint les seues capacitats i habilitats preservades. - Identificant i rehabilitant les capacitats i habilitats danyades. - Facilitant l'aprenentatge de noves habilitats.
Intervenció amb infants i adolescents.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tenir en compte quin és el seu relat. ✓ Observar i interpretar el que expressa i comunica per altres mitjans que no siguin paraules. ✓ Contextualitzar el que diu i expressa en la seva història de vida i situació actual. ✓ Tenir en compte les seves necessitats i interessos més enllà de la voluntat expressada. ✓ Tenir en compte: <ul style="list-style-type: none"> - No vol explicar sovint amb paraules. - Pot haver influència d'adults en el seu discurs. - Posicionament davant del conflicte.

Línies de treball	Emocions. Identitat. Rols familiars i model de família. Afectivitat i sexualitat. Resolució de conflictes. Violència.
--------------------------	--

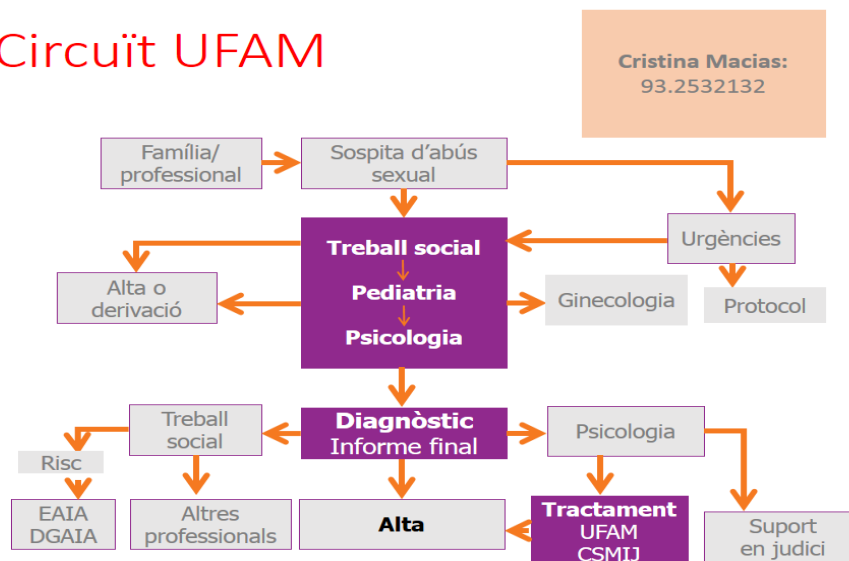
12.02 h. Inici ponència “Intervenció amb infants i adolescents que han patit situacions d’abusos sexuals” a càrrec de Agnès Mayoral, psicòloga de l’equip de la Unitat Funcional d’Abús al menor (UFAM – Hospital Sant Joan de Déu)

Què és l’UFAM?

- **Unitat específica** ubicada **dins l’àmbit sanitari**
- Neix per donar resposta a casos que consulten per sospita o revelació **d’abusos sexuals a la infància (ASI)**
- Creada l’any 1995 a l’**Hospital Materno-infantil Sant Joan de Déu (Esplugues)**
- És **multidisciplinar i transversal**, per facilitar als menors i les seves famílies l’atenció integral dels ASI.
- Equip de psicòlogues, psiquiatres, pediatres, treballadores socials...
- **Objectius:** avaluar i diagnosticar. Assegurar la protecció del menor. Contenir la crisi familiar. Tractar possibles seqüeles d’abús. Prevenir la revictimització
- **Atenen a:** menors de 18 anys amb sospita d’abús. Nucli familiar no abusador. Púbers i adolescents menors de 18 anys que hagin abusat d’altres menors.

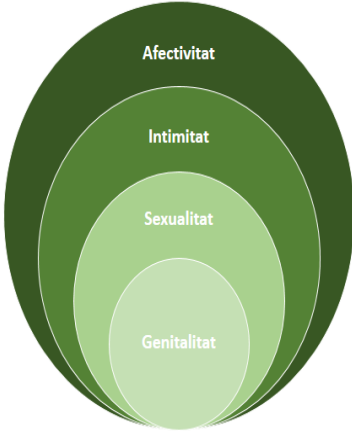

Circuit UFAM

IMPORTÀNCIA DELS EDUCADORS/ES EN LA DETECCIÓ D’ABÚS SEXUAL

- Els centres educatius i de lleure són els principals llocs de detecció
- Observar indicadors no significa que es trobin en aquesta situació
- No fer preguntes concretes però si podem aproximar-nos fent preguntes com: “algun cop algú ha molestat el vostre cos?” o “T’ha passat o t’està passant quelcom que et preocupi o no t’agradi?”

DETECCIÓ DE L'ASI	AFAVORIR LA PROTECCIÓ
<ul style="list-style-type: none"> • Les situacions d'abús sexual acostumen a ser un secret, pel que la detecció és bàsica: <ul style="list-style-type: none"> • És difícil de detectar si no es revelat pel menor • Pot comportar conseqüències diverses • Generen símptomes diversos, sovint tractats sense establir relació amb l'ASI. • Poden generar símptomes postius • És important tenir en compte l'ASI com una opció més. • Tenir en compte el concepte intimitat, eines i recursos autoprotecció, detecció situacions anòmales. Si no ho té clar és de més risc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Principals factors de protecció: <ul style="list-style-type: none"> ○ Autonomia en els hàbits d'higiene i autocura ○ Adquisició del concepte d'intimitat ○ Models que afavoreixin el respecte a la intimitat pròpia i aliena
COM ACTUAR DAVANT D'UN ASI	INTERVENCIÓ PSICOEDUCATIVA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Informar (de manera adequada a cada edat) sobre maltractaments i ASI, per tal que puguin identificar situacions anòmales ➤ Acompanyar i contenir emocionalment ➤ Desculpabilitzar ➤ Psicoeducació ➤ Potenciar educació afectivo-sexual ➤ Potenciar eines d'autoprotecció (dir no, comunicar...) ➤ Ensenyar estratègies d'autoprotecció Informar edats legals de consentiment i imputació ➤ Crear clima comunicatiu positiu i vincle 	<ul style="list-style-type: none"> • Parlar sobre el cos, la sexualitat i les relacions sexuals basades en l'afecte, el plaer i consentides per ambdues parts. • Aprendre a dir NO amb fermesa, contacte ocular, marxar de la situació i comunicar-ho a un adult. • Identificar situacions potencialment perilloses i/o anòmales <p>Nivells de relació afectiva:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ensenyar nivells de relació afectiva (Pepa Hornos) • El pas a cada fase ha de ser: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Lliure (sense abus de poder) ▶ Conscient (sabent quan canvien de fase) ▶ Pausat (respectuosos amb els ritmes evolutius i emocionals de cadascú) ▶ Segur (amb protecció, a tots nivells)

- 12.45 h. **Inici ponència “El repte d’acompanyar processos de vida dolorosos: trobar el lloc i l’actitud professional adequada”** a càrrec de **Carles Parellada**, mestre, psicomotrista, terapeuta i supervisor d’equips.

ABORDATGE SISTÈMIC EN LA INTERVENCIÓ

- Quan s’activa quelcom emocional en una determinada situació professional ens hem de **separar del judici** per poder estar disponible a escoltar el relat sigui del tipus que sigui. Hi ha una interacció continua de base entre agressor i víctima. Hem de poder desdoblar a la persona amb la seva essència , hem de poder fer distinció entre la persona i “el delicte”.
- Les **ressonàncies** : davant de diferents casos ens pot ressonar quelcom en nosaltres mateixos, i hem de poder fer el treball per identificar el què i acompanyar a aquestes persones prenent distancia. Tota situació que ha comportat un mal per alguna persona, es molt probable que tingui implicacions intergeneracionals. Moltes de les persones maltractadores han patit maltracta(reproducció de conductes i elements en el sistema familiar que queden enquistats).
- Hem d’aprendre a no fer suposicions perquè hi ha moltes coses que no coneixem de la història familiar d’un cas.
- Usar un llenguatge impecable: ser conscient del que diem i com ho diem.(Hem de ser curosos a no usar un llenguatge que jutgi a l’altre.)
- Fer-ho sempre el millor que puguem: ens hem de fer responsables de les nostres accions sense emmirallar-se en els altres.

CINC ORDRES DE L’AJUDA I EL BON ACOMPANYAMENT:

- No facis més del que les circumstàncies et permeten
- Nomes podem donar allò que hem rebut: ser conscients de les nostres dificultats i treballar-ho de forma personal.
- La relació amb les persones que acompanyem no es una relació personal, sinó professional. Establir un bon vincle però sense confondre ser proper amb ser amic o amiga.
- Nosaltres no podem substituir a les mares i pares d’aquestes persones, no podem pensar que nosaltres som millors que els seus familiars.
- Hi algunes situacions que ens limiten, però ens hem d’imaginar la solució si el context fos més favorable i a partir d’aquí, ser capaços de incorporar-ho en el nostre imaginari. Enviar informació emocional favorable “al cor”.

ACTITUDS BÀSIQUES DELS PROFESSIONALS

- Autoconfiança i confiança en els altres dels propis recursos personals i del canvi. Capacitat de pensar que les coses poden anar a millor.
- Respecte a les persones i al seu destí: acceptar i respectar la situació i intervenir de forma curosa
- Reconèixer a cada persona amb la seva legitimitat
- Humor: fer les coses des de la “desdramatització”.
- Presència: presentar-se amb la nostra essència . Estar disponible i al servei de l’altre persona.

- El nostre pensament canvia la realitat. Canviar la mirada, canvia els resultats.
- Quan hi ha un educador/a que es bloqueja amb un infant o amb un familiar. La persona que gestiona equips educatius ha de preguntar que necessita el professional, i ser capaç de distingir que podem donar com a coordinadors/es i/o entitat i el que no.
- Hem de revisar el nostre filtre emocional com a educadors/es per poder seguir intervenint amb situacions emocionals complexes